

Şeker fabrikası niçin Sivasta kurulamıyor?

Mütehassısların verdiği rapor

Şeker fabrikasının Sivasta kurulması için pancar ziraatine yarayacak havaliyi tetkike gönderilen heyetin verdiği raporun ilk kısmını aynen neşre ediyoruz:

“— Telâkki ettiğimiz emir üzerine 17.8.933 tarihinde şeker pancarı ziraati hakkında tetkikat yapmak üzere Sivasa hareket olunmuş ve 18.8.933 tarihinde de mahallinde tetkiklere başlanmıştır.

Daha evvel Sivasın üç muhtelif mevkiinde Ankara tohum ıslah istasyonu baş asistanı Celâl Beyin nezareti altında muhtelif pancar ekim tecrübelerine başlanmış bulunmakta idi.

Tecrübe neticelerinin hesaben kontrol ve tetkiki ve kat'î neticenin tespiti sükûn ve zamana ihtiyaç gösterdiğinden bunlar bilâhare takdim edilmek üzere bu raporumuzla kısaca müşahedelerimizi arz etmek mecburiyetinde kaldık.

1. — *İklim*: Sivas 1260 rakımındadır. Suhunet, tabiatile diğer şeker pancarı sahalarımıza nazaran, umumiyetle daha düşük, hava rutubeti fevkalâde azdır.

İlkbaharda donlar mart nihayetine kadar devam etmekte ve sonbaharda da ikinci teşrinin ilk nısfında başlamaktadır.

Burada, diğer pancar mıntakalarımıza en yakın, teressübat vaziyetidir.

Bu malûmat Ziraat Vekâleti Rasat Enstitüsünden alınmış olup Sivas tecrübelerinin neticesine göre teressübat hakkındaki rakamları kaydı ihtiyatla kabul etmek lâzımdır.

Çiftçilerden alınan malûmata ve umumî manzaraya göre yağmur taksimatının daha gayrimüsait olması icap etmektedir.

2. — *Toprak*: Her ne kadar Ankara ve Alpülluda yapılan tabliller, bazı yardımlarla toprakların şeker pancarına yarayabileceğini göstermiş ise de, tecrübeler ve müşahedelerimiz bunun aksi kanaatini vermiştir.

Bu toprakların en mühim hususiyeti Azot ve Fosforca fakir bulunmaları ve şariyet hassasının çok az olmasıdır.

Azot ve fosforu para ile temin mümkün ise de şariyet noksanlığının telâfisi vâsi bir sahada çok müşküldür.

Tuz meselesi ise ayrı ve mühim bir bahistir.

Sulanmış ve beş defa çapalanmış olan tecrübe tarlalarındaki pancarların vaziyeti, bu en kurak mevsimde umumî tenebbüt manzarası, bu kanaatimizi takviye etmiştir.

3. — *Pancar sahaları*: Merkezi Sivasta bulunacak olan 1.000 tonluk şeker fabrikası için 100 kilometrelik bir saha dahilinde kâfi arazi bulunmamıştır.

Sivas ve havzası şimalen, şarkan da Hafik vadisi müstesna olmak üzere dağlık, cenuben Mamua, Şarkışla gibi fazla kıraç, garben de ufak ufak vadikiklerden ibarettir.

Hava rutubetinin fevkalâde azlığı ve toprakta şariyet hassasının noksanlığı ve tuz mevcudiyeti dolayısıyla şeker pancarı ziraatını yalnız sulak topraklara inhisar ettirmek mecburiyeti vardır.

Aldığımız intiba ve malûmata ve hâsıl olan kanaate nazaran da yukarıda arzettiğimiz saha dahilinde bu evsafda kâfi arazi yoktur.

4. — *Nüfus*: Burada diğer mıntakalarımız nispetinde nüfus kesafeti yoktur. Tabiatın hırçınlığı dolayısıyla fazla kesafete de intizar edilemez.

Sivas bahçe sahipleri müstesna olmak üzere, bu mıntaka halkı çapa işini bilmemektedirler. Hattâ kendileriyle görüştüğümüz çiftçiler çapalanmasın lüzum olduğundan mısır ekmediklerini ve ekmiyeceklerini ifade etmişlerdir.

5. — *Ziraat aletleri*: Pulluk ve diğer ziraat aletleri yoktur.

6. — *Hayvan*: Diğer Anadolu mıntakalarına nazaran daha kuvvetlidir.

7. — *Tecrübeler*: Sivasta bugünkü tecrübeler yapılmamış olsaydı, bu mntaka hakkında verilecek hükmü esbabi mucibelerlendirmek çok müşkül olacağı gibi muhtelif tesirler altında yanlış hüküm vermek de mümkündür. Bu sebeple bu gibi tecrübelerin memleket için olan ehemmiyetini ve Sivas içindeki rolünü ehemmiyetle kaydederiz.

Tecrübeler sulak, Taban, yani tah-tettürap su seviyesi yüksek ve kıraç olmak üzere üç muhtelif tip tarla üzerinde yapılmıştır.

Tetkikatımız zamanında bunlardan taban ve kıraçlardaki pancarların so-

nu, Vichy'ye gitmiştir. Fasa dönme

ker nispetleri düşük olduğu halde, tevakkufta olduklarını gördük.

İki defa sulanmış tarlalar da buna yakın bir manzara gösteriyordu.

İkiden fazla sulanmış tarlalarda tenebbüt ilerlemekte idi. Yağmuru en mebzûl bir sene olan şu senede gördüğümüz bu manzara ümit verici olmaktan çok uzak olduğu gibi hava rutubeti, şariyet ve tuz hakkındaki kanaatimizi bir kere daha teyit etmiştir.

Tecrübe tarlalarında yapılmış olan maktalarda suyun toprak sathından 1,20 metre aşağıda olduğu ve fakat nebatın bundan istifade edemediği açık olarak görülmekte idi.

Sulak tarlalarda gördüğümüz pancarlar da diğer mntakalarımızdan sulanmamış vasat pancarlarına muadil bulunmaktadır.

Mühim bir kısmı bahçeliklerde bulunan ve teknik bir arkadaşın bütün ihtimamlarına rağmen alman bu netice sahanın pancar ziraatine elverişli olmadığını gösterecek kuvvetli bir alâmettir.

FERİT ŞEFİK